

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשבת קודש פרשת שלח תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון אלף ק"ו

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויזן - לאק שעלדריק

אך יש לומר עוד, דאיתא בגמרא (סוכה נב.) ואת הצפוני ארחיק מעליכם (יזאל ב-ב), זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם. והדחתיו אל ארץ ציה ושממה וגו', ועלה באשו ותעל צחנתו, שמניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל. כי הגדיל לעשות, אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם וכו'. אתא ההוא סבא תנא ליה כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו ע"ש. ומעתה קודם מתן תורה שלא נבחרו ישראל יותר משאר האומות, לא היה היצר הרע מתגרה בהם יותר מכל העולם, וכיון שהיו זרע אברהם יצחק ויעקב, היו מוכנעים תחת גזירת בורא עולם וקיבלו הכל באהבה.

אבל כאשר יצאו ממצרים, והבטיח להם ה' אז ולקחתי אתכם לי לעם (שמות ו-ו), וכאשר באו להמדבר קיבלו ישראל את התורה, ונעשו העם הנבחר בעולם, אז התחיל היצר הרע להניח אומות העולם ומתגרה בישראל. ופתאום נשתנו ישראל בהתלבשות כוחות היצר, באופן שלא היה להם לעולם, אנת נורא ואנא בישראל, ולא היו מורגלים במלחמה כבידה כזו עם יצרם, ולכן נכשלו והתרעמו, ועשרה נסיונות נסו אבותינו את המקום בשנה הראשונה ליציאתם ממצרים, שלא יכלו לעמוד נגד יצרם. ומהאי טעמא כאשר ראו גודל התגברות היצר שבא עליהם במדבר, השתוקקו לחזור למצרים, ואמרו טוב לנו עבוד את מצרים, ממותנו במדבר (יד-ב). כי במדבר נעשינו רשעים שבחייהם קרויין מתים, וטוב יותר לחיות כיהודי בקישוי השיעבוד במצרים, מלחיות כרשע עם חירות. – אך במשך הימים הרגילו את עצמם למלחמה, להיות גבורים הכובשים את יצרם, ומאז והלאה הכניעו עצמם שוב לה'.

ומעתה כיון שכל המקודש מחבירו מתגבר עליו היצר הרע ביתר שאת, שמניח אומות העולם ומתגרה בישראל, וביניהם מתגרה בתלמידי חכמים יותר, אם כן מסתבר לומר דכיון שארץ ישראל מקודשת מכל הארצות (כלים א-ו), והוא ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה (דברים יא-ב), וה' שוכן בציון, ולא עוד אלא שאין תורה כתורת ארץ ישראל (ויק"ד יג-ה), ואוירא דארץ ישראל מחכים (בבא בתרא קנח), וחד מינייהו כתרי מינן (כתובות עה), אם כן תלמידי חכמים שבארץ ישראל עדיפי ביותר, על כן מתגרה בהם היצר הרע יותר מבתלמידי חכמים שבבל. ומכל שכן בתלמידי חכמים שעולים מבבל לארץ ישראל, שהם מתעלים ביותר בתורתם, וחד מינן כד סליק להתם הוו כתרי מינייהו (שם), מתגרה בהם היצר הרע עוד יותר.

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען וגו' (ג-ב). פרשה זו של המרגלים היא פליאה עצומה, להרהר אחר ה' ולומר, לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו (ג-ב). כביכול כלפי מעלה אמרו (סוטה לה). אחר שראו בעיניהם הנסים והנפלאות של יציאת מצרים וקריעת ים סוף שעשה עמהם ה', הרי בודאי שיש ביד ה' לקיים מאמרו להביאם אל הארץ. ומה גם שכולם אנשים ראשי בני ישראל המה (ג-ג), וכל אנשים שבמקרא לשון חשיבות (רש"י שם). ובמדרש (במדב"ר טו-ה) איתא, שהיו צדיקים וכו', ומשה נמלך בהקב"ה על כל אחד ואחד, פלוני משבט פלוני, ואמר לו ראויים הם וכו' ע"ש.

ובזוהר הק' בפרשתנו (קנח): איתא, שאמרו, אם ישראל יעלו לארץ ישראל, נתעבר אנן מלמהו רישין, וימני משה רישין אחרין, על כן לא רצו ליכנס ע"ש. והיא פליאה, שהיו בעלי רוח הקודש שראו כי לא יהיו נשיאים בארץ ישראל, ויחוו לכובודם. והלא מנהיגי ישראל מוסרים עצמם וטובותיהם עבור טובתן של ישראל בכל עת, ואיך יתכן שעבור כבודם ימרדו את פי ה'.

ונראה בהקדם לבאר מה שמצינו בישראל במצרים, שקיבלו על עצמם גזירת הגלות באהבה, ולא התרעמו מעולם במשך מאתיים שנה, אלא התפללו וזעקו לה', וכמו שנאמר (שמות ב-ג) ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה. וכמו שפירשו ויעצמו במאד מאד (שם א-א), שהתעצמו מאד בהמדה של בכל מאדך (דברים ו-ה), בכל מדה ומדה שמווד לך הוי מודה לו במאד (ברכות נד). ושוב כאשר יצאו ממצרים התרעמו על ה' על כל מאורע, ועשרה נסיונות נסו אבותינו את המקום במדבר שנאמר (במדבר יד-בב) וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי (אבות ה-ד). וכל זה היה בשנה אחת, כי מעשה המרגלים היה נסיון העשירי, ואיך נשתנו בזמן קצר מן הקצה אל הקצה, ומה גם שמאז והלאה לא ניסו שוב את ה', והדבר צריך תלמוד.

ולפי פשוטו זה מתאים עם מאמרם (ברכות לב) אמרי דבי רבי ינאי אין ארי נוהם [שמח ומשתגע ומוזיק] מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר וכו'. כך אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די, הוא גרם שעשו את העגל ע"ש. ולכן כל זמן שהיו במצרים בעוני לא המרידו, וכאשר יצאו ברכוש גדול, ולכל אחד ששים חמורים טעונין מכספה וזהבה של מצרים (בכורות ה:). נתקיים בהם (דברים לב-טו) וישמן ישורון ויבעט.

זבזה מובן מה שכתב הרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות (מאמר חק"ד ח"ב פ"ז) לפרש הפסוק (זכריה ג-ג) ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן ויגער ה' בך הבוחר בירושלים, שבפשוטות מלת הבוחר מחובר עם ה', כאילו כתיב יגער ה' הבוחר בירושלים בך, והוא דוחק שמלבד שהמקרא מסורס יקשה גם כן מה טעם לתואר הבוחר בירושלים לכאן. אך הכוונה היא, יגער ה' בך השטן על היותו בוחר בירושלים, שהוא בוחר לפתות במקום קדוש יותר מבשאר מקומות ע"ש (הובא בוויאל משה מאמר ב' אות ס"ח).

זלכן הנשיאים הללו כאשר עלו לארץ ישראל, וכל אחד מהם נתעלה ביתר שאת בתורת ארץ ישראל, הרי היו אז הם המובחר בכלל ישראל, והתגרה בהם היצר הרע ביתר עז, עד שהכניס בהם ספיקות ביכולת ה' בביאת הארץ. וכאשר המרגלים הבחינו זאת, עד כמה גדול כח היצר שם עד שהם התחילו לירא מפני יושבי הארץ, עשו לעצמם חשבון, שהכלל ישראל כולו, שאין הם עומדים בדרגתם הרי תהיה להם ירידה נפלאה בבואם אל הארץ, שיהיה להם טשטוש בדיעות, וחביב להם יותר שישארו במדבר ולמות שם כיהודים כשרים, מליכנס לארץ ישראל ויתגבר עליהם יצרם. ואם כי אמרו חז"ל (סוכה שם) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלי הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו שנאמר (תהלים לו-ג) ה' לא יעזבנו בידו ע"ש. על זה אמרו 'כי חזק הוא ממנו' כביכול, שכח היצר בארץ ישראל הוא חזק יותר מהעזר שמקבלים מה', כי כן הרגישו בבשרם ירידה מהתגברות היצר.

זמעתה יש לומר כי בודאי המרגלים לא הסתפקו כלל בכח ה' שבידו להכניסם לארץ ישראל, אך חששו שכניסה זו לא תהא עליה לישראל אלא לירידה, כי שם יש התגברות היצר. שאם היה בכחו של היצר להכניס מורא בלב המובחרים שבישראל, מה יענו אזובי קיר. וזהו שאמרו המרגלים, לא נוכל 'לעלות' אל העם, יכולים אנו ליכנס אבל לא תהא זה עליה, 'כי חזק הוא ממנו', כחות הטומאה שם גדולה יותר מהעזר האלקי שיש להאדם, והיא 'ארץ אוכלת יושביה'.

זמנה כלב ויהושע אמרו, אין לנו לעשות חשבונות, אם משה אומר לעלות אין להרהר, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדת איבעי לך למיעבד, ומאי דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד (ברכות י). וזהו 'יהס כלב את העם אל משה', אין לנו אלא דברי בן עמרם, 'ויאמר עלה נעלה', בכפל לשון, אנחנו נעלה שם בגשמיות, ויהא לנו שם עליה גם ברוחניות, 'כי יכול נוכל לה', בכפל לשון, הן יכולין אנו להתגבר על האומות היושבים שם, ונוכל גם ברוחניות, להתגבר על היצר, כי ה' לא יעזבנו בידו.

זהנה המנהיג הוא לפי הדור, וכאשר יש ירידת הדורות אין המנהיגים הקודמים ראויין עוד להנהיג, כי רחוקים הם זה מזה במעלתם. ועל דרך מי שהוא גאון בתורה לא יוכל להיות מלמד דרדקי. והמרגלים הרגישו שבכניסת הארץ יהיה להכלל ישראל ירידה מגודל כח היצר שם, והם לא יתאימו עוד להיות להם נשיאים, ויעברו אותם בהתמנות אחרים. והם רצו בטובתן של ישראל שלא יגיעו לידי ירידה זו, על כן הניאו את העם מליכנס לארץ.

זיש לומר בטעמא דחכמת התורה בארץ ישראל היא ברום המעלות יותר מכלל העולם, כי אמרו חז"ל (קידושין לו):

שהקב"ה אומר להם לישראל, בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בו ע"ש. ובהיות שכח היצר בארץ ישראל גדול מאד, והשטן בוחר בירושלים, על כן צריכין שם לתבלין יותר, ואוירא דארץ ישראל מחכים יותר בתורה, כי זה לעומת זה עשה אלקים.

זזהו הענין שאמר הכתוב, וישלח אתם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אלהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר (יג-יז). והנגינה היא מונח רביעי, והוא כי משה רבינו השכיל לחוש על התגברות היצר שתהיה שם להמרגלים, והעצה לזה, בראתי לו תורה תבלין, להתעמק בתורת ה' ביתר שאת, ואז יוכלו להתגבר שם על היצר. והנה היצר הרע צדיקים נדמה להם כהר (סוכה נב), ונגב רומזת לתורה כמאמרם (בבא בתרא כה): הרוצה שיחכים יורים, וסימניך מנורה בדרום ע"ש. ועל כן אמר אליהם 'עלו זה בנגב', שיתדבקו שם עוד יותר בתורה, ואז 'ועליתם את ההר', יוכלו להתעלות על היצר שתהא נדמה להם שם כהר. ואמר להם הטעם שהוא מזהירים על כך, כי גירוי היצר הרע היא בארבעה סוגים, אומות העולם, ועוד יותר בישראל, ושוב בתלמידי חכמים יותר מכולם, ועוד יותר מתגרה בתלמידי חכמים שבארץ ישראל, ששם הקדושה ביתר שאת, וזה לעומת זה יש גירוי היצר יותר. וזהו הרמז 'מונח רביעי', שם מונח הסוג הרביעי, שהוא הגירוי היותר גדול, שמניח הכל ומתגרה בהם, ולכן אין עצה ואין תבונה אלא לימוד התורה, ועלו זה בנגב ועליתם את ההר.

זשוב אמר להם, והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (יג-כ), שעורר אותם על ריבוי התחזקות בתפלה, לבקש רחמים תמיד מאת ה' שלא יהא נמטר ביד היצר הרע, וכמו שאנו מתפללים בכל יום שתצילני מיצר הרע, כי כח התפלה גדולה מאד, וה' שומע תפלת כל פה, והשופך שיח בתפלתו בכל לב, עושה זאת רושם למעלה, שיהא לו עזר להנצל ממנו.

זכח התפלה אנו למדים מתחלת הבריאה, שאמר אלקים ביום השלישי, תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי וגו' (בראשית א-יא). ושוב מצינו ביום הששי, וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ, וכל עשב השדה טרם יצמח, כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה (שם ב-ה). ופירש רש"י כשנגמרה בריאת העולם בששי קודם שנברא אדם, וכל עשב השדה עדיין לא צמח. ובשלישי שכתוב ותוצא, לא יצאו אלא על פתח הקרקע. עמדו עד יום שישי, ולמה, כי לא המטיר. ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים ע"כ. הרי לנו כי הכל היה מוכן על פתח הקרקע, אבל עדיין נצרכה תפלה להוציאה מכח אל הפועל, ומשם נלמד כי ליכא אתערותא דלעילא בלי תפלה.

זזהו שאמר להם משה, 'והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ', האי לקיחה היא לשון לימוד, על דרך שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם (משלי ד-ב). ואמר להם שיתחזקו וילמדו מפרי הארץ כח התפלה, שכל עשב השדה טרם יצמח קודם שבא אדם והתפלל עליהם, כן תתעצמו עצמיכם בתפלה. ואז לא יהיה לכם שום מכשול. ומזה למד כלב שעלה בנגב ויבוא עד חברון (יג-כב), שהתחזק להתעלות בתורה, הרוצה שיחכים יורים לנגב, ושוב הלך לחברון להשתטח על קברי אבות להתפלל על שליחותו, שלא יהא ניסת לעצת יצררו וחביריו.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' שלמה ברוך פריענקל הי"ד לרגל השמחה השרויה במעוננו בתגלחת בנו למול טוב	מוה"ר ר' מנחם צבי מענדלאוויטש הי"ד לרגל השמחה השרויה במעוננו בהכנס בנו לעול התורה והמצוות	מוה"ר ר' יונה בר משה לעפקאוויטש הי"ד לרגל השמחה השרויה במעוננו בהולדת בנו למול טוב
---	---	--